

SURÁNYI BÉLA

agrártörténész
Debreceni Egyetem, Mezőgazdaságtudományi Kar
bsuranyi42@gmail.com

KÁTAI JÁNOS

professor emeritus
DE Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezet-
védelmi Kar
katai@agr.unideb.hu

A MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM KÉPES KRÓNIKÁJA

Szerk. Balázs Gusztáv
Gödöllő, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem,
2022, 268 lap

Először az új Szent István Egyetem megalapításának bejelentésére került sor 2020 augusztusában, ahol elhangzott, hogy

„az új felsőoktatási intézmény célja az, hogy megújítsa a hazai agrár-felsőoktatást és tíz éven belül Kelet-Közép-Európa legjobb agrár-képzését kínálja”. *Továbbá* „a hazai integrációval létrejövő új Szent István Egyetem megteremti a lehetőséget a magyarországi agrár-felsőoktatás jelentős fejlesztésére és modernizálására, amelynél kulcsfontosságú a piaci igényekhez történő teljes körű alkalmazkodás”.

Új szervezeti felépítésű agrár-felsőoktatási intézmény, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) 2021. február elsején született, amely egyúttal jelzi azt, hogy a hazai mezőgazdasági oktatás keresi a helyét.

Mindez azonban nem hat újdonságként, hiszen az 1929–33 közötti gazdasági világválság következtében az 1936. évi XXVI. tc. életre hívta a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet, amelynek keretében helyet kapott a mezőgazdasági és az állatorvosi osztály. Ez a változás azonban nem érintette a vidéki mezőgazdasági akadémiákat. Az említett összevont intézményre 1945 után – törvény hiányában –, az új politikai rendszer beköszöntével a feledés homálya borított fátylat. A másik változás 1945 őszén következett be, amikor létrejött a Magyar Agrártudományi Egyetem, 1949-től Gödöllő székhellyel.

A jóval korábbi alapítású gazdasági akadémiák, illetve az óvári főiskola az új intézmény osztályaiként végezte oktatói, kutatói munkáját. Ez a formáció 1949 tavaszán

Beérkezett: 2022. 05. 15.
Közlésre elfogadva: 2022. 08. 15.
Copyright GERUNDIUM

megszűnt. Az újraindulás Debrecenben 1953 őszén, Keszthelyen és Óvárrott 1954-ben vette kezdetét. Együttal önállóságot kapott az állatorvoslás és a kertészeti tagozat is.

Az 1989-ben teret nyerő rendszerváltás az agrár-felsőoktatásban is az átalakulások sorozatát indította el, amely nem zárult le három évtized alatt és ezt igazolja az új intézmény, a MATE megszületése Gödöllő székhellyel.

Az olvasói tájékoztató összefoglalja tevékenységi körét:

„...középpontjában az agrártudományok állnak, univerzitás jellegüket a bölcsész-tudományok, a műszaki tudományok, a társadalomtudományok és a természettudományok művelése erősíti. Fenntartónk a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyletemért Alapítvány, melyet a magyar állam alapított közfeladatot ellátó, közérdekű vagyongazdálkodó szervezetként.”

Öt kampuszon folyik majd a képzés, amelyhez csatlakozik 11 kutatóintézet, négy gazdasági társaság, valamint a korábban a Debreceni Egyetemhez tartozó Karcagi Kutatóintézet. A kötet megszületéséhez hozzájárultak az intézménytörténeti munkák, új színként pedig a levéltári források. Az új szervezeti felépítés hatékonyságára vélhetően garanciát jelent a nagy múltú, patinás agrár-felsőoktatási intézmények bevonása, amelyek már tanúságot tettek szerepükről. Ez azt is szolgálja, hogy a múlt hagyományai nem halványulnak el. A képzés köre jóval bővebb a megszokottnál. Helyett kapott a bölcsészet, a művészet, a természettudomány, a sport stb. kiegészülve a botanikai gyűjteményekkel.

A kapcsolódó intézmények számbavétele előtt a kötet foglalkozik a magyar mezőgazdasági szakképzés „hőskorával”, amikor az alapítást kizárólag az egyéni kezdeményezés hívta életre, azaz a működést az esetlegesség vezérelte. Ezeknek az évtizedeknek a sikeréhez jelentősen hozzájárult a bécsi udvar gazdaságpolitikája, Mária Terézia és II. József szerepe. A *Ratio Educationis* (1777, 1805) lendítő erőt jelentett, bár a hazai ellenállás lassította sikerét. Mitterpacher Lajostól Festetics Györgyön keresztül Tessedik Sámuelig lépnek színre azok a meghatározó személyiségek, akik magukénak tekintették, hogy a haza nemcsak jogot adott nekik, hanem kötelességük is van tenni nemzetükért. Mindez számukra a gazdaság, elsősorban a mezőgazdaság modernizációját jelentette, amelynek alapját jórészt a szakképzés elindítása képezte. Hiszen a korabeli fejlett Európához való felzárkózás ennek révén válhatott valóra. Természetesen a tevőleges szakoktatás előtt is voltak képzési lépések, amelyek megelőzték a 18. század utolsó harmadának egyéni, de hagyományt teremtő próbálkozásait.

A kötet részletes képet fest a társintézményekről az alapítástól az évtizedek folyamán bekövetkező szervezeti változásokig. Ennek sorában az elsőbbség a Georgikon Campust – Keszthelyt – illeti meg, amelynek gyökerei visszanyúlnak a 18. század utolsó évtizedéig (1797), amely a MATE nesztorának tekintendő. Keszthely a legerősebb kapocs napjainkkal. Története során szervezeti változások érintették, és ez bizonyára működését is befolyásolta. A Budai Campus – Budapest – a kertészeti felsőoktatást

képviseli a magyar mezőgazdasági képzésben, amely szintén gazdag hagyományok hordozója. Ez az oktatási ágazat a legsikeresebbek egyike az agrár-felsőoktatás történetében a 19. század közepétől napjainkig a hazai agrárkultúrában. Megteremtője Entz Ferenc volt, aki az 1848/49-es forradalom és szabadságharcban orvosként szolgált a nemzetért. A Kaposvári Campus felsőfokú technikumból vált Somogyország egyetemévé, a magyar állattenyésztés egyik fellegvárává, ahol számos kezdeményezés született a hazai állattenyésztési kultúra minőségi fejlesztése érdekében, hadrendbe állítva az oktatás és kutatás színvonalát. Mindez bővült a kaposvári művészeti karral, amely napjainkban már Rippl-Rónai József nevét viseli, aki Kaposvár szülöttként örökítette meg korának helyi világát. A Róbert Károly Campus – Gyöngyös – szintén a felsőfokú technikumok sorából nőtt ki főiskolai karként, majd a Gödöllői Szent István Egyetem intézményeként szolgálja a magyar szőlőtermesztést és borászatot a 21. század első évtizedeiben. A Fleischmann Rudolf Kutatóintézet tovább bővíti a MATE hálózatát. Szarvas szintén a hagyományok hordozóját képviseli, hiszen 1779-től már elindult az alsófokú gazdaképzés, amelynek megszületése Tessedik Sámuel lelkésznek köszönhető, aki bejárta Európa nyugati felét. Ráébredt választott hazájának sanyarú állapotára, és élete során kereste a megoldást. Munkássága bővelkedik új természeti módszerek meghonosításában, a szakképzés meghonosításán túlmenően. Még az orosz uralkodó is igénybe vette szakmai ismereteit. Számos szervezeti változás kísérte történetét. A Tessedik Főiskolát 2000-ben hozták létre három karral és egy intézettel, és már 2007-ben beolvadt a Szent István Egyetembe.

A Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ intézetei bővítik a MATE szervezeti hálózatát, amelyek részben régi alapításúak, részben pedig új létesítmények, amelyek felölelik az agrárkörnyezet; az állattenyésztés-takarmányozás és a húsipar területét; a növénytermesztést; továbbá az öntözést és a vízgazdálkodást, a halászatot és a gépesítést; a gyümölcsstermesztést, a szőlőtermesztést, a borászatot, valamint a zöldségtermesztést.

Külön csoportot alkotnak a fentiekben említett intézményhálózat gazdasági társaságai, amelyek több évtizedes múlttal rendelkeznek. Így a Gabonakutató Nonprofit Közhasznú Kft. (1924), amelynek profilja 1970–1997 között született meg. A Magyar Kertészeti Szaporítóanyag Nonprofit Zrt. (1949) lépett be a mezőgazdasági termelésbe. A Magyar Tejgazdasági Kísérleti Intézet Kft. (1903) alapítása Ujhelyi Imre személyéhez kötődik, amely az óvári akadémia keretében kezdte meg működését. Önállóságát rövid időre elveszítette, de 1941-ben már kísérleti intézet néven újból önállóvá vált. 1993-ban pedig kft.-ként folytatta eredményes tevékenységét, az évek során budapesti és pécsi részleggel bővülve. A ZKI Zöldségtermesztési Kutató Intézet alapítása 1943-hoz kötődik. Többször átszervezve 2021 elejétől a MATE keretében végzi munkáját, az eredetileg Kecskeméthez kapcsolódó kutatóintézet. A már említett karcagi intézet a Debreceni Egyetem megszületésekor az intézményhez tartozott.

A MATE szervezeti felépítéséről a kötet részletes képet rajzol, rögzítve azt a tényt, hogy „...nemzetközi trendekhez, a társadalom és a piac elvárásaihoz igazodó univerzitás. Intézeti felépítése megszünteti a párhuzamosságokat...”. A már említett kampuszok mellett képzési helyek vannak Szarvason, Kisvárdán, Nyírbátorban, Beregszászon,

Csíkszeredán, Révkomáromban, Székelyudvarhelyen és Zentán, vagyis a határon túli képzésre is lehetőség nyílik, ami kedvező a Kárpát-medencére nézve. A jelenlegi működésről az alábbi kép nyerhető:

„Az egyetemen jelenleg 20 intézet működik [...] Kiemelt fontosságúak az agrár-, a műszaki és az élelmiszer-tudományok, a borászat és szőlőtermesztés és a kertészet, a környezet- és tájgazdálkodás, a megújuló energiagazdálkodás, az akvakultúra és környezetbiztonság, a genetika, a növénytermesztés és -védelem, az állattenyésztés és a vadgazdálkodás, a tájépítészet, a vidékfejlesztés és vízgazdálkodás.”

Mindezekről részletes bemutatás olvasható. Kuriózumnak tekinthető a MATE-hez kapcsolódó botanikus kertek (Budai Arborétum, Gödöllői Botanikus Kert, Erdőteleki Arborétum, Szarvasi Arborétum, Gödöllő Városi és Térségi Uszoda) és az Ormos Imre által tervezett rózsakert (1963), amelyben elhelyezték Márk Gergely munkásságának „gyümölcsét”.

Az új intézmény vezetésére 2021. május 1-től Gyuricza Csaba egyetemi tanár kapott rektori megbízatást. A MATE Rektora, kinevezésekor – többek között – az alábbi főbb stratégiai célokat határozta meg.

- „– az agrár- és élettudományok az Egyetem Európa legjobbjai között régiós tudásközponttá váljon,
- felépüljön Európa egyik legkorszerűbb agráregyetemi campusa Gödöllőn,
- minden szakterületen, hazai és nemzetközi téren elismert oktató- és kutatógárda dolgozzon az Egyetem tudományos műhelyeiben.”

Elhangzott továbbá, és kiemeljük, hogy kulcsfontosságú oktatási és kutatási feladata az új intézménynek:

- „– a megváltozó klímafeltételekhez való alkalmazkodás a növénytermesztésben, a kertészetben és az állattenyésztésben,
- innovatív élelmiszeripari, -feldolgozási és -biztonsági technológiák kidolgozása, az élelmiszerellátás-biztonság feltételrendszerének megteremtése,
- a magyar mezőgazdaság sokszínűségéhez alkalmazkodó termelési technológiák kidolgozása,
- a magyar vidéki gazdaság és közösségei fejlődéséhez, a vidék megtartó erejének növeléséhez való hozzájárulás.”

Igényes kiadványról van szó, amely jelzi az intézmény jövőbeni súlyát is. Igen gazdag az ábrakínálat, fotókon bemutatva a múltat is, a korabeli oktatás színtereit, majd színesben jelenüNKet az oktatástól a diákéleten keresztül a kutatói munka mindennapjaiig. Az épületegyüttesek sokszínűsége is jelzi az újszerűség sokoldalúságát.